

Jeskó József

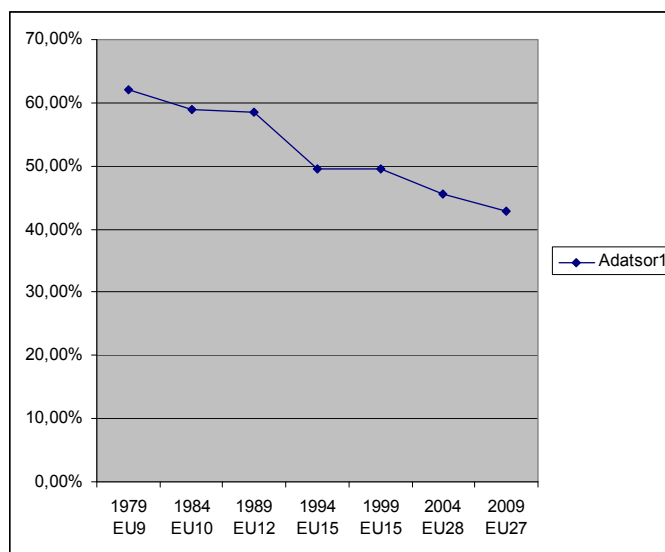
Európa választott

Az európai parlamenti választások belpolitikai következményeit a napokban sokan, sokféleképpen értékelik, ezek azonban csak közvetett, belpolitikai hatások. Az Európai Unió és maga a Parlament is komoly átalakulás előtt áll, a következő ciklus intézményi és tartalmi szempontból is meghatározó lehet az egész Unió jövője szempontjából, a magyar eredményektől hangos közvéleményben azonban erről kevés szó esik, pedig a hétvégi voksolás elsősorban erről kellett volna, hogy szóljon.

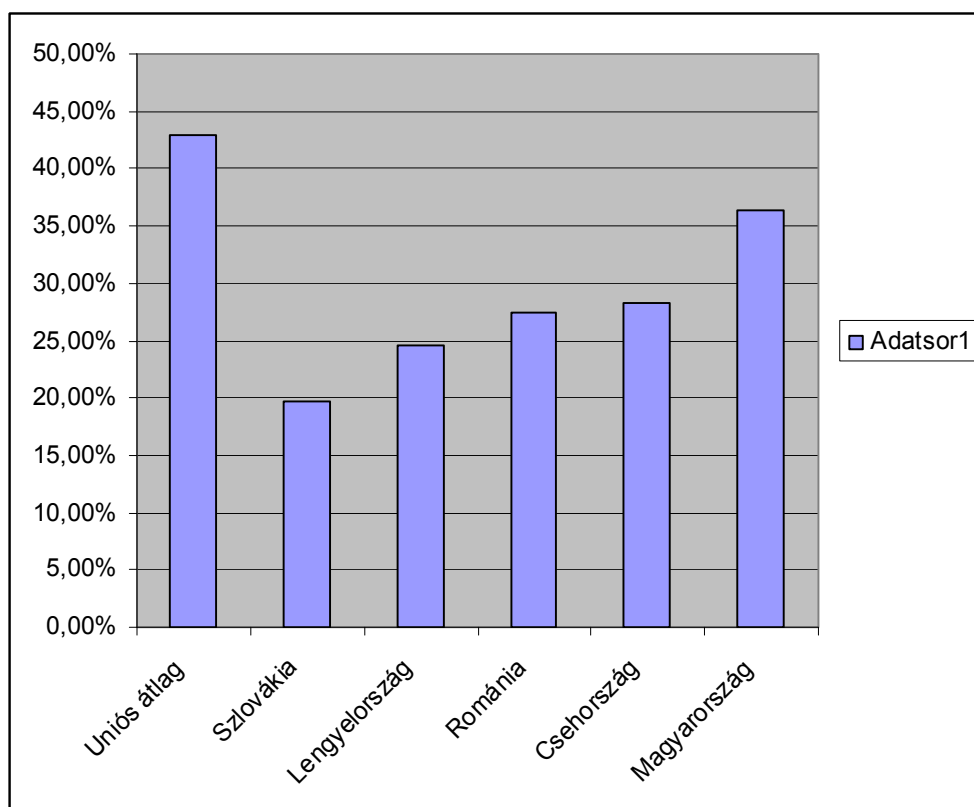
Részvétel

Európai parlamenti választásokat 1979 óta tartanak, a részvétel a tagállamok összességét tekintve soha nem érte el az országgyűlési választásokét és folyamatosan csökkent. A 2009-es voksolás ennek a tendenciának a mélypontját jelentette. Húsz évvel ezelőtt az akkor 9 tagú Unió polgárainak közel 62%-a vett részt a szavazáson, a legutóbbi arány ehhez képest mindössze 42,9 %.

Még kiábrándítóbb ez az adat, ha szűkebb környezetünket a 2004-ben és 2007-ben csatlakozó közép-kelet európai országokat vizsgáljuk. A mélypont Szlovákia, ahol mindössze 19,64 % volt a részvétel, Bulgária és Magyarország a maguk 37 % közeli eredményével kiemelkednek a mezőnyből, de az uniós átlagot ők sem érik el. Ez különösen annak fényében érdekes, hogy a „legfrissebb” tagállamokról beszélünk, melyek polgárainak életébe elvileg új szereplőként jelent meg az EU.

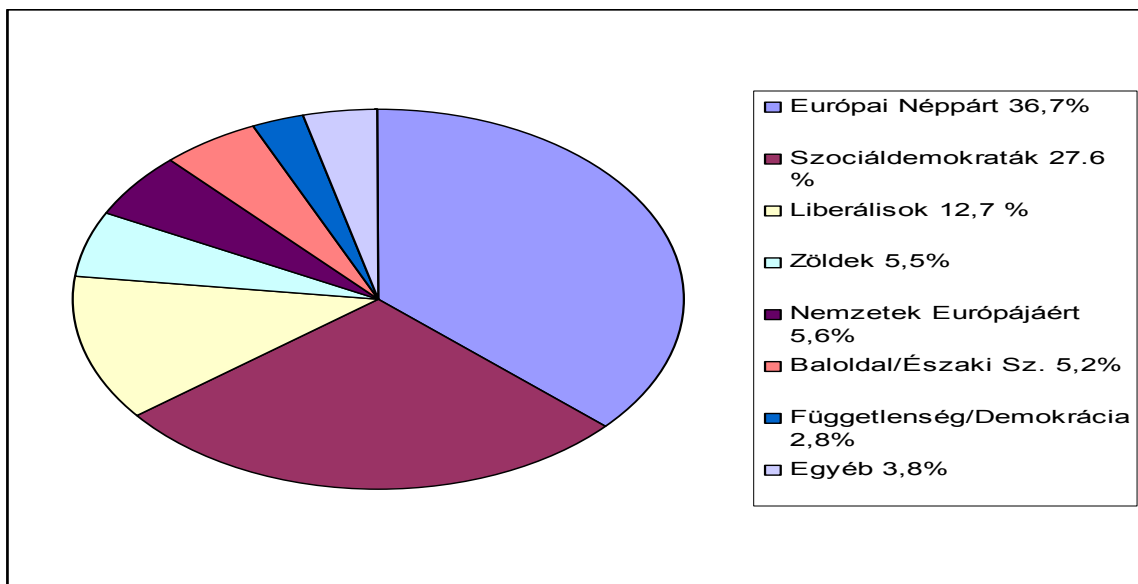
Ennek oka talán az, hogy ezen országok választói számára túlságosan „messze van” Brüsszel és az egész Unió intézményrendszer és bár stratégiai céljaik között első helyen szerepelt a csatlakozás, úgy tűnik a várt hatás elmaradt, az emberek többségét nem érdekli a közös ügyek sorsa.

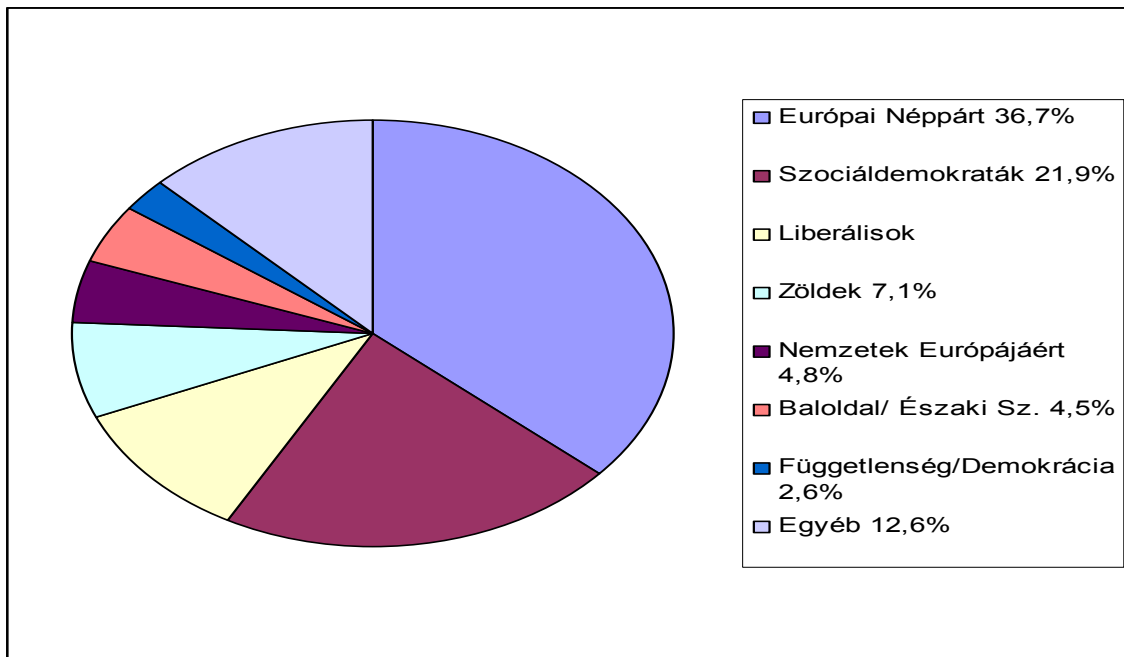

Eredmények:

A választások eredményét tekintve megállapíthatjuk, a Néppárt fölénye megmaradt, a Parlament többségét pedig továbbra is az integráció mellett elkötelezett pártok adják majd, a szélsőjobb és az euroszeptikusok bár növelték mandátumaik számát, az előzetesen jóslt valódi áttörés nem következett be.

A Néppárti frakció 263 (273) helyhez juthat, ez némileg kevesebb, mint 5 évvel ezelőtt, ám a Parlament létszáma csökkent és a brit konzervatívok a cseh és lengyel euroszeptikusokkal elhagyni készülnek a csoportot. A szocialista frakció vesztette el a legtöbb mandátumot, képviselőik száma 217-ről 167-re apadt. Kissé visszaszorultak a liberálisok én némileg nőtt a zöldek támogatása. Egyelőre rendkívül nagyszámú (93) a független képviselők száma, ide tartoznak a bejutó radikális erők., amelyek frakcióalakítási kilátásai éppen a nemzeti ellentétek miatt meglehetősen bizonytalanok.

Az egyes országokat tekintve, megállapíthatjuk: a válság által leginkább érintett országokban a kormánypártok vereséget szenvedtek (Görögország, Spanyolország, Nagy-Britannia, Magyarország, Írország és Lettország), vagyis a választópolgárok az Európai Parlamenti választást belpolitikai véleménynyilvánításként értékelték. Több országban (Ausztria Magyarország, Bulgária, Románia, Hollandia, Belgium és Görögország) radikális jobboldali előretörést tapasztalhattunk.

Összességében Európa enyhe jobbrtolódást és radikalizálódást mutat. Érdeemes megjegyezni, hogy úgy tűnik a világgazdasági válság hatására a neoliberalizmussal gyakran megvádolt konzervatívok és liberálisok kevésbé estek vissza, mint a szociáldemokraták. Általános jelenségként konstatálhatjuk, hogy a krízis kihívásaira egyelőre sem a hagyományos, sem a „harmadikutas” baloldal nem talál adekvát választ.

Az EP jövője

Intézményi oldal:

A lisszaboni szerződés ratifikálásáról szóló ír népszavazásig úgy tűnt, a 2009-es európai parlamenti választások előtt sor kerülhet a Unió reformjára. A Szerződés intézményi szempontból is számos, rendkívül fontos intézkedést tartalmaz. Az Unió egységes jogi személyiség lesz, vagyis megbízottjai révén nemzetközi szerződést köthet; létrejön az EU külügyi- és biztonságpolitikai főképviselő posztja; megszűnik a hat hónapos rotálódó elnökség, több évre választott elnök áll majd az Unió élén. Jelentősen szűkül azonban a nemzeti szuverenitás: sok területen megszűnik a tagállamok vétőjoga, a bel- és igazságügy politika közös, kötelező érvényű lesz. A jövőben a Bizottságban az egy ország, egy Biztos rendszer átadja a helyét a tagországok kétharmadának megfelelő számú testületnek. A nemzeti parlamentek ugyanakkor nagyobb beleszólást kapnak az EU döntéseibe, és új szabályokat vezetnek be a minősített többség, illetve a döntési folyamatot blokkolni akaró tagállami képesség meghatározására.

A Szerződés a Parlament működésére is komoly hatást gyakorol, változik a létszám is 750+1 főre. Az együttdöntés válik a rendes jogalkotási eljárássá szinte minden területen, vagyis az uniós jogszabályalkotás 90%-ban nem lesz lehetséges a parlament nélkül. A költségvetés ellenőrzése esetén is a jogkörök bővüléséről beszélhetünk, hiszen megszűnik kötelező–nem kötelező kiadások megkülönböztetése, a parlament mindkettő felett ellenőrzési jogkört gyakorolhat, bár a végső szót továbbra is a Bizottsággal és a Tanáccsal egyetértve mondhatja ki. A létrejövő új Európai Parlamentnek sokrétű és újszerű problémákkal kell szembenéznie a következő ciklusban:

1. Az ír elutasítás miatt létrejött intézményi patthelyzet a népszavazás megismétléséig mindenképpen fennáll. A parlament a nizzai szerződés szerint ül össze, de ciklus közben változhat létszáma és jogköre is.

2. Az alacsony részvétel legitimációs problémákat vethet fel, megakadhat az a törekvés, hogy a Parlament jogkörét szélesíteni kell, hiszen ez az Unió egyetlen közvetlenül választott testülete.

3. Ezzel összefüggésben már a 2005-2009-es ciklusban is ellentmondásos folyamatok voltak tapasztalhatók azon a téren, hogy az EP vitaparlamentből fokozatosan - a Bizottsággal gyakran zárt ajtók mögött együttműködő - bonyolult adminisztrációs szervezetté vált, vagyis a jogkörök bővülése nem a hagyományos parlamenti szerep megerősödését, hanem inkább a Parlament bürokratikus jellegét erősítette. Az Európai Parlament kevésbé „hangos” intézmény, nincsenek késhegyig menő viták, amelyek esetleges hullámai a választópolgárhoz is elérnek. A munka jórészt bizottságokban, gyakran zárt ajtók mögött zajlik, a szavazások nagy része tulajdonképpen formalitás.

4. Az euroszeptikus és radikális erők a vártnál kisebb mértékben, de növelni tudták képviselőik számát. Amennyiben egységes frakciót képesek alakítani, komolyan gátolhatják az integrációt. Vagyis az a paradox helyzet áll elő, hogy a várhatóan a ciklusban életbe lépő Lisszaboni Szerződés egy olyan Európai Parlamentnek ad a korábbinál lényegesen szélesebb jogköröket, amelynek egy része magát az Uniót is elutasítja.

Ezek alapján kijelenthetjük, a Lisszaboni Szerződés gyakorlati alkalmazása, az alacsony legitimáció, a bürokratikus tendenciák és az euroszeptikus pártok erősödése minden bizonnyal a következő ciklus intézményi működésének kulcsproblémái lesznek.

Tartalmi kérdések

A gazdasági válság hatásaként az egyik legfontosabb kérdés az egységes pénzügyi szabályozás szigorítása lesz. Több párt programjában megjelent a Bázeli II. pénzügyi rendszer felülvizsgálata, a Tobin adó, illetve az Uniós adóparadicsomok (elsősorban Ciprus) felszámolása, az alapkezelők túlzott kockázatvállalása elleni fellépés.

Hosszútávon a válságból való kiláboláson túl az Uniónak a jóval egységesebb struktúrájú kínai és amerikai gazdasággal kell felvenni a versenyt. Ezekben a kérdésekben magának az Európai Uniónak, illetve a Parlamentnek még korlátozottabb beleszólási lehetősége van. A Lisszaboni Szerződéssel ezek a jogkörök bővülnek, a Parlamentnek pedig számos esetben együttdöntési jogkör áll majd a rendelkezésére.

Horvátország, Törökország és Macedónia jelenleg az Unió „előszobájában” áll, csatlakozásuk nyilván számos problémát vet majd fel. Törökország esetében már eddig is parázs viták zajlottak, hiszen ezzel a döntéssel egyrészt a muszlimok száma Európában 70 millió fövel nőne, másrészt az Unió határai a Közel-Keletre tolódnának. Horvátország esetében – különösen, hogy Szerbia is belépne – a közelmúlt történelmének felülvizsgálata, okozhat problémákat, számos háborús bűnökkel vádolt horvát tábornok nemzetközi bíróság elé állítása feltétele lenne a csatlakozásnak.

A külügyi stratégia kulcskérdése lehet az újonnan külügyi főbiztos által folytatott politika, az elmúlt évek gázellátási zavarai mellett az Oroszországgal való viszony kialakítása, hiszen az energiafüggés feloldása egyelőre nehezen látszik megvalósíthatónak.

Többször elhangzott magyar politikusok részéről is, hogy a 2004 után csatlakozott országok felzárkóztatására, a gazdasági válság enyhítésére túl keveset áldoznak a régi tagok és ez végsősoron töréshez vezethet. A probléma a tizenötök csatlakozásakor is felmerült már, de akkor nem következett be a kelet-európai parlamenti képviselők egységes fellépése, azonban az elmélyülő krízis esetén ez is bekövetkezhet, különösen az eurót még nem használó országok esetében, akik nem nézik jó szemmel, hogy a költségvetési hiányszámot a régi tagállamok esetében kevésbé veszik szigorúan.

Hosszabb távon a kontinens előregedése és ezzel összefüggésben a migráció, illetve az abból származó problémák, valamint a környezetvédelmi kérdések is hangsúlyossá válhatnak az Unióban és a parlamentben is.

Konklúzió

A 2009-es EP választás a kontinensen tehát negatív rekordot döntött a részvétel szempontjából, különösen Kelet – Közép – Európában. A gazdasági és az ezt követő politikai válság érezte hatását ezen a voksoláson is: a Néppárt megőrizte többségét a testületben, ahová azonban jelentős számban kerültek radikális és euroszeptikus pártok. A krízisből való kilábalás módja és hosszúsága a Lisszaboni Szerződés sorsával együtt a következő néhány év európai kulcsproblémái lesznek, amelyek megoldásában várhatóan nagy szerepe lesz majd a most megválasztott képviselők munkájának is, nekik van talán a legnagyobb felelősségük abban, hogy megfordítsák a tendenciát, az általuk képviselt politikákat közelebb vigyék az egyre inkább apatikusabb társadalmakhoz.

A Parlamentnek ilyen összetételben is meg kell találni a helyét Lisszaboni Szerződés által létrehozott intézményrendszerben, dűlőre kell jutnia számos olyan tartalmi, politikai kérdésben, amely hosszú évtizedekre meghatározhatja a kontinens sorsát.

A jelenlegi struktúra szerint Magyarország 2011-ben az Unió sörös elnökségét tölti majd be, a megválasztott magyar képviselőknek, illetve a hazai pártoknak, intézményeknek erre a kihívásra sem ártana ügyelniük.